

terenske posnetke. Vendar to ne pomeni, da je delo M. Ravnik zgolj navajanje življenjskih zgodb, ampak preudarno išče odgovore na številna vprašanja.

Npr. vprašanje o »sestavi družine oz. družinsko-sorodstvene skupnosti« predstavlja s primerjavo posameznih bližnjih istrskih, sosednjih slovenskih in širše sredozemskih območij. Pri tem se sprašuje: »Neporočeni moški v družini, skupno življenje bratov, izključenost žensk in njihovo zgodnje odhajanje zdoma, težki položaj vdov, vse to so sestavine značilnega sistema, ki je z dedovanjem in delitvijo kmetij določal sestavo družinske skupnosti in življenje posameznikov v istrskih družinah. So bile istrske družine, ki so vztrajale do polovice tega stoletja, med zadnjimi (ali zadnji) zgledi tega tipa družinske organizacije s kontinuiteto iz srednjega veka?« (str. 119).

Pomenljivo je, da ravno najpomembnejša raziskovalka socialne kulture v slovenski etnologiji poudarja vpliv vrste družin na stavbarstvo. Če pomislimo, da je njeno delo edinstveni dokument o njihovem dejanju in nehanju, ki bo, upajmo, ostal, ko tudi stavb ne bo več, bi res zaslužilo káko nagrado. Toda te se ne delijo vedno premosorazmerno s prispevkom posamezni stroki ali narodni identiteti. Prepričana sem, da je za Mojco največja nagrada dobro opravljeno delo in hvaležnost vseh tistih terenskih sodelavcev, še redkih prebivalcev Istre, ki so ji še utegnili povedati kaj iz njene preteklosti.

Knjigo bogatijo in jo dopolnjujejo številne ilustracije in sheme družinskih razmerij. Vsekakor je v njej treba skrbno prebirati tudi opombe. Na koncu je temeljit povzetek v angleščini - za katerega ni jasno, ali ga je avtorica prevedla sama, kakor »navedbe iz tuje literature« (str. 277) - in zdi se mi škoda, da ga ni avtorica bolj strnjeneje dodala tudi v slovenščini, saj bi vsaj kratek sklep bil vsekakor dobrodošel.

Marija Stanonik

TONE CEVC, *Davne sledi človeka v Kamniških Alpah*. Izdala Inštitut za slovensko narodopisje in Inštitut za arheologijo pri Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU. Oblikovanje J. Suhadolc, prevod v nemščino M. Javor Briški, natisnila Tiskarna J. Moškrič, Ljubljana 1997, 107 str.

Raziskovalce našega planinskega sveta in njegovega planšarstva že od nekdaj zapoljuje vprašanja prvotne poselitve in namembnosti teh odmaknjenih in samotnih hribovsko-gorskih območij, ki so visoko nad mejo stalne obljudenosti. Že prof. dr. Anton Melik (1890-1966) je v svojem klasičnem delu, »Planine v Julijskih Alpah« (Ljubljana 1950), postavljaj planine in planšarstvo na njih v davno preteklost. Sredi 50. let so prav na njegovo pobudo opravili arheologi ljubljanskega Narodnega muzeja vzorčne raziskave na planini Lipanca (Pokljuka). Izsledki proučitve pričajo, da so najdeni keramični fragmenti prazgodovinskega izvora, podkve, žebliji in keramično črepinje pa iz obdobja med 13. in 15. stoletjem. »Edini motiv, ki opravičuje navzočnost predželeznodobnih in poznosrednjeveških najb na Lipanci, je planšarstvo. To potrjujejo tudi analogije v švicarskih in avstrijskih Alpah« (V. Šribar, Najdiščno poročilo o sondah na Lipanci. - Geografski zbornik, 3, 1955; prim. str. 328-330).

Planine s planšarstvom so eno izmed področij, ki jim namenja dr. T. Cevc, spet osrednjo znanstvenoraziskovalno pozornost v zadnjem času. K temu ga vzpodbuja bogata dediščina planinske in planšarske kulture, ki s svojo pradavno in »samoniklopodobo ljudske (anonimne) ustvarjalnosti vznemirja slehernega obiskovalca in še zlasti raziskovalca tega obsežnega kulturno-gospodarskega in socialnega prostorskega pojava.

Poselitev in gospodarsko-pridelovalna ter preživetvena namembnost gorskega sveta v davnini še ni podrobneje raziskana pri nas. Planine kot pomemben, a od doma odmaknjen dopolnilni gospodarsko-pridelovalni prostor gosteje obljudenih dolinskih in hribovskih območij, so s svojimi naravnimi prilikami in zmožnostmi vedno privabljale ljudi: pastirje, lovce, iskalce in nabiralce zelišč in rudnin ter druge. Ob tem pa se že od nekdanj postavljata še vedno aktualno vprašanje, kdaj je človek vključil planinski svet - gorske krčevine v svoj gospodarski prostor? Odgovor na to vprašanje skuša vsaj okvirno zarisati najnovejša Cevčeva študija.

Poglavitni izsledki terenskih raziskav, ki jih je pisec knjige opravil skupaj z M. Bremšakom in F. Steletom v zadnjih dveh letih na devetih planinah v Kamniških Alpah, so v strnjeni obliki podani v vsebinsko privlačni in bogati ter oblikovno prikupni knjigi. Z vzorčnimi (oziroma sondažnimi) raziskavami so odkrili presenetljivo veliko število keramičnih črepinj (odlomkov) in drugih najdb, ki izvirajo skoraj iz vseh obdobj človekove preteklosti: od prazgodovine pa vse do novega veka. Najdbe sta pregledala, strokovno in arheološko ocenila, ovrednotila in razčlenila dr. J. Horvat in M. Horvat, medtem ko je D. Knific Lunder ob pomoči D. Sušnika vse pomembnejše prikazala tudi v risbi.

Vsebina raziskave z osnovnimi spoznanji je razgrnjena v petih poglavjih. Uvodni spremni besedi sledi oris nekaterih najdb v avstrijskem in švicarskem delu Alp kakor tudi pri nas. Sledi pregleden oris planin v Kamniških Alpah, ki se javljajo v zgodovinskih virih. V osrednjem delu knjige, Najdišča v planinah (str. 25-87), so pregledno in sistematično prikazani rezultati najnovejših, a še vedno zelo redkih tovrstnih terenskih raziskovanj. Ta so zajela posamezne predele planin, in sicer pri cerkvi sv. Primoža in Felicijana pa planšarska območja na Veliki planini, Čohavnici, Na stanu pod Jermanovimi vrati (Kamniškim sedlom), Ovčarije pod Mokrico in Ovčarije v Kalcah, Korena, Dolge njive in Osredka pod Kamniškim vrhom. V sklepnem poglavju so zarisana temeljna spoznanja in vzpodbude za razmislek o prihodnjem delu, potrebi in koristnosti načrtne osvetlitve preteklosti naših planin in njihovega planšarstva. Dodan je obsežen seznam uporabljene strokovne literature in daljši povzetek v nemščini.

Proučevanja so pokazala, da vsaka izmed devetih obravnavanih planin skriva pod površjem (travno rušo) svojo preteklost. Že prvi izsledki kažejo, da so bile proučene planine vsaj občasno obljudene od bronaste dobe dalje. Večina jih je nad gozdno mejo. In te so po ugotovitvah akademika dr. A. Melika tudi najstarejše. Med najdbami prevladuje keramika: skoraj 95 % jo je iz poznega srednjega in novega veka, 4 % lončenine je iz rimskega časa in stotinka (1 %) je odpade na prazgodovino. Izkopani so bili tudi 'ledniki' - žebli pa podkve iz 9. do 13. stoletja in mlajše, brusilni kamni, živinski železni zvonec, bronast poznoantični prstan z okrasno ploščico, železna in bronasta (rimska) sponka, železna nabodala idr. Najdbe brusnih kamnov, ki so značilni predmeti bivalne kulture, na več planinah, med katerimi pa je domnevno najstarejši iz planine Koren, podpirajo domnevo, da smemo v bližini teh najdišč iskati tudi sledi in ostanke nekdanjih stavb. Vse navedene in druge najdbe potrjujejo dosedanje domneve, da so imele planine v davnini pomembno in še ne dovolj razjasnjeno vlogo v življenju naših prednikov.

Knjiga je bogato opremljena z barvnimi pokrajinskimi motivi in najdenimi predmeti. Večino posnetkov s planin je prispeval F. Stele. Zgledno in povedno dokumentacijo dopolnjujeta skica pastirske kočice na planini Koren in akvarel planšarskega stana na Osredku; obe sta delo A. Siča iz leta 1901.

Pozoren bralec Cevčevega dela in poznavalec Kamniško-Savinjskih Alp bo naletel med besedilom na nekaj spodrseljajev, in sicer predvsem s področja zemljepisnih imen. Avtor je zapisal Logarjeva dolina namesto Logarska dolina (str. 51). Prav tako domačini ne poznajo Klemenške planine (str. 51), temveč Klemenčjo planino oziroma planino na Klemenčji jami (prim. tudi V. Fajgelj, Planine v vzhodnem delu Savinjskih Alp. - Geografski vestnik, 25, 1953; gl. str. 149). Pavličevo in Savinjsko sedlo (str. 51) sta novodobni in umetni poimenovanji za ljudski zemljepisni imeni Pavličev vrh in Vrh Mrzlega dola, ki je med Mrzlo goro (2203 m) in ostenjem Koroške Rinke (2433 m) oziroma Velike Babe (2127 m). Trdno sem prepričan, da so domača (ljudska) izročila zemljepisnih imen dragocena dediščina, ki se ji ne more izogniti in ne odreči noben proučevalec razvoja naše kulturne pokrajine. V njih namreč odkrivamo in spoznavamo preteklost posameznih območij, predvsem pa številne prvine nastanka in razvoja človekovega življenjskega okolja kakor tudi njegovo preoblikovanje skozi posamezna zgodovinska in gospodarsko-civilizacijska obdobja.

Najnovejša Cevčeva knjiga je dokumentirana spodbuda in napotek arheologom ter drugim, da v svoje sistematično raziskovalno delo uvrstijo tudi naše planine in njihovo problematiko. Te še vedno skrivajo prenekatero skrivnost in neznano ali nepojasnjeno razsežnost v utripu načina življenja naših prednikov. Navsezadnje planine niso bile samo dopolnilni gospodarsko-pridelovalni prostor kmetijam, temveč so bile s svojim sezonskim, časovno izredno omejenim delovanjem v poletju, vidno prisotne v vsakdanjem življenju planšarskih območij. Tudi Cevčeva knjiga nas opozarja, da naša planinska območja, ki so v zadnjem stoletju doživela nagel razkroj, predstavljajo nekdanjo kulturno pokrajino z vsemi potrebnimi vsakdanjimi življenjskimi funkcijami. Ob tem se postavlja preprosto vprašanje, katerim nekdanjim človekovim dejavnostim in potrebam so bili v preteklosti prvenstveno namenjeni odmaknjeni predeli in območja, ki jih v sedanosti poseljujejo planine? Na to bodo mogla utemeljeno odgovoriti samo sistematična arheološka in zgodovinska ter druga tematska proučevanja. Privlačne vzpodbude za to pa so že nakazane v pričujočem Cevčevem delu.

Milan Natek

RAČIČ-SIMONČIČ MOJCA, Slovenska etnološka bibliografija 1986-1990. - Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 1997, 317 str. (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva; 25).

Za etnologijo je vsekakor pomembno, da skrbi za objavljanje svojih strokovnih bibliografij. Tako lahko dobimo pregled nad (več)letno produkcijo, po določeni sistematiki razporejene bibliografske enote pa nam lahko zelo olajšajo delo pri iskanju literature na določeno temo. Slovenska etnologija ima sicer relativno dolgo tradicijo zbiranja in objavljanja strokovnih bibliografij, ki pa si ne sledijo v strnjem časovnem zaporedju. Tako so med posameznimi obdelanimi obdobji praznine, ki bi jih bilo potrebno zapolniti. Za zbiranje in objavljanje slovenske etnološke bibliografije so doslej skrbeli Matija Murko, Janko Šlebinger, Franjo Baš, Vilko Novak, Marija Makarovič in Janez Bogataj. Najdaljše strnjeno obdobje objavljenih bibliografij je bilo med leti 1968 in 1978, ko jih je letno zbiral in objavljal Janez Bogataj.

Po precej dolgem premoru je letos izšla Slovenska etnološka bibliografija 1986-1990. Zbrala in uredila jo je Mojca Račič-Simončič, bibliotekarka v knjižnici Oddelka za et-